

С. КОВБЕЛЬ

Парубочі Мрії

(Заклята Гора)

ФАНТАЗИЯ-ДРАМА В 4-ох ДІЯХ

Ціна 40 центів

ВІННІПЕГ, МАНІТОБА, КАНАДА
1942.

Printed in Canada

С. КОВБЕЛЬ

Парубочі Мрії

(Заклята Гора)

ФАНТАЗИЯ-ДРАМА В 4-ох ДІЯХ

Ціна 40 центів

ВІННІПЕГ, МАНІТОБА, КАНАДА
1942.

Накладом автора.
Друковано 1000 примірників.
Права передруку застережені.

ДІЄВІ ОСОБИ:

ОЛЕКСА, студент геології

СТЕФАН

ГРИЦЬ,

ВАСИЛЬ,

ПЕТРО

} молоді робітники — шукачі золота

УРАКА, стара індіанка

ІРА, молода індіанка

АДА, молода дівчина, американка

ЧОРНИЙ СУП, молодий ватажок індіанців

СЕКРЕТАР, приватний в бюро мільонера

ЛОКАЙ

МАСКА ПЕРША

МАСКА ДРУГА

ПАРУБКИ, робітники, шукачі золота

ВАРТОВИЙ

СТАРШИЙ ІНДІЯНИН, начальник племені.

Цю працю присвячую всім моїм співпрацівникам, що невпинно на протягу 33 років трудилися на полі розвитку рідної сцени в Канаді.

Многі з них вже переставились у вічність, та пам'ять їх живе і буде жити в уяві живучих, бо праця їх невтомна принесла в цей новий світ живу душу народу, що не зломила її відвічна неволя.

Вони лупали скалу крок за кроком, не зважаючи на труди, спрагу й холод, бо їм призначено розбити скалу і зрівнати дорогу правді, хоть знали, що правда прийде по їхніх аж кістках.

Цей образець хай послужить всім тим молодим душам, що в цілому, наскрізь матеріялістичному світі в погоні за блускучим, холодним каменем, забувають або й не знають, де криється дійсне щастя людини. Всі вони переходять огненну пробу і пізнають правдиву ціль життя людини часто за пізно.

С. К.

СЦЕНА ДІ І.

Серед ліса прогалина. З права видно скелю. Коло скелі оперті джагани і лопати, та подорожні клунки. Кругом вогнища розсілися молоді робітники, що повернувши із цілоденних пошукувань, лаштуються ночувати в лісі.

Я В А І.

[Гриць, Стефан, Никола, Василь, Петро, всі коло вогнища, Олекса далеко в глибині стоїть опертий о скелю і задуманий.]

[Коли завіса піднімається всі співають хором]:

Летів орел понад море тай став гблосити,
Ой як тяжко убогому багату любити.
Ні там щастя ні там долі, де багаті люде,
Хто ся злучить по милости, тому гараз буде.
Лети орле, лети сизий, не спускайся в море,
Перекажи вітронькові та про моє горе.
Перекажи моїй милій, щоби вона знала:
Що багата дівчинонька мене покохала.

СТЕФАН: [Поглянувши в сторону де Олекса стоїть]. Бачите як задумався?... От так постоїть тай побіжить знова під онту велику смереку, що на горі.

ГРИЦЬ: Цікаво чого то він все туди бігає?

СТЕФАН: Чого?... Там він виглядає свою мрію, вона сюди підходить до нього. Молода Індіянка.

ВАСИЛЬ: (сміючись) Оце справді... А ти не брешеш?... Я нічого не чув.

СТЕФАН: Та їй-же Богу правда!... Сам бачив.
Вона підходить аж сюди на цю поляну. В
ніч як вже огонь попеліє, так вона он там
з поза скелі виходить.

ГРИЦЬ: Вони десь тут недалеко живуть. А я-
каж вона молода, гарна?

СТЕФАН: Та біс її не взяв?... Гарна відьма, хоч
смаглява як циганка, але постать, хоч ма-
лой. Таких тільки на малюнках побачиш.
Тай по поведенні видно, що і чорта за роги
вхопилаб!

ВАСИЛЬ: Цікаво побачити.

СТЕФАН: Кортить?... А напишу Марійці.

ВАСИЛЬ: Пиши!.. Хіба що?... Ти думаєш, що
вона зараз і повірить? Тай й шож то? Че-
рез бабині телята вже і в город глянути не
можна? Марійка не з таких.

СТЕФАН: В тім то й лихо, що вовкові не город,
а телята бабині на умі. Тай ти не будь такий
дуже певний, що жінка не повірить. От як-
би так побачила, що ти на ту відьму задив-
вився, то тогди і пізнав би, що твоя, як і
всі. От Олекса, то друге діло. Він парубок.
(Всі глядять в сторону Олекси).

ГРИЦЬ: Бач, як задумався. Він тут, а душа там.
І їда не береться. І де він у біса занюхав та-
ке диво?... Такий манігрула.

СТЕФАН: Що?... Манігрула?... Шкода, що хо-
чеш. Він вже тут в Канаді руджений, а до
того ще і школи має.

ГРИЦЬ: Має школи, тай пішов блукати по не-
трах?

СТЕФАН: А ти думаєш, що школа то вже пече-
ні горобці готові в рот кидатиме? Такий ту-
ман як ти або я, що хіба би аж зашпортав-
ся на золото, то підняв би, тай то не знав би

що то є. Шукаємо, самі не знаємо чого. Він і на камінню розуміється.

ГРИЦЬ: Алежбо і назбирав!... Ще більше як ми з тобою. (сміх)

СТЕФАН: Пожди!... Ти душаєш, що золота так в торбу і набереш?... Воно братчику не ки-слиці, що в листю осіно вигребеш. Тай він-жеж ще недавно прилучився до нашої ком-панії. Щоб було безпечнійше. А то сам блу-кав.

ГРИЦЬ: Не давно, а вже успів здибати те, чого ми за ціле літо не здибали. Зараз пізнати, що вчений. Простий би такого не втяв. Ін-дияне від нас ховаються, а за ним аж сюди підходять. Вже вспів, бачиш, залюбитися в Індиянці.

СТЕФАН: Еге, в Індиянці. Ти думаєш, що це про ста Індиянка? Чув що це самого найстар-шого ватажка, дочка.

ГРИЦЬ: Королівна?... Ха-ха-ха-ха!... Гей! Оле-ксо!... Ти чуєш?...

ОЛЕКСА: Нема що слухати. Плещіть, як свер-блять язика. (відходить за скелю).

ГРИЦЬ: Десь часом і дурневи щастя трапиться. (сміх).

СТЕФАН: А ти не дуже так спішися глузувати! Не дурень він. Гляди, як незабаром знайде жилу золота, то і ми біля него руки погіремо.

ГРИЦЬ: Ов-ва!... Велике діло!... Знайде він, знайду і я. Чогож я сюди зобрив за три-де-вять земель?

СТЕФАН: Знайдеш, коросту та пархи!... Я вже третє літо блукаю, вже забув як люде ви-глядають, тай що знайшов?... Хиба те, що шию комарі обіли, ряба мов чорти горох молотили!...

ГРИЦЬ: То наплюй!... Вертай на світ... Забаглося печеного леду в Петрівку?...

СТЕФАН: А чому ти не плюєш?

ГРИЦЬ: На тебе задивився. Боюсь, що розбогатієш, тай на мене тоді і глянути не схочеш.

СТЕФАН: Надоїли вже баси та формани, та фабричні гудки. Кажуть: Є в землі скарби, так чомуж би і не пошукати їх?...

НИКОЛА: [глядить на ліво в ліс] А гляньте хлопці, що воно за мара сюди прямує?... Чи не вона часом?... [всі глядять]

СТЕФАН: Ні, це не вона. Це якась стара відьма!

НИКОЛА: Давайте налякаємо!... От сміху буде!

СТЕФАН: Еге!... Налякаєш. Який хитрий!... Думаєш, Індіяне полохливі?... І не пробуй, а то ще лиха наберемося, що і не збудемося.

ГРИЦЬ: Не бійся!... Олекса заступиться за нас. Він в них має слово.

СТЕФАН: Стійте хлопці... Кажуть, що Індіяне славні ворожбити. Ану попробуємо щастя. [Уступають на бік і дають перехід коло вогну).

Я В А 2.

[З ліва входить Урака. Несе під пахою жмут всякого зілля. Увійшовши, зупиняється і міряє очима всіх.)

УРАКА: [Підносить руку в гору, потім кладе собі на груди і кланяється]. Нехай великий Дух благословить вас і помагає в праці!

СТЕФАН: Нехай і тобі він дасть довгий вік!

ГРИЦЬ: [нишком до Николи] Чуєш?... Стара чарівниця і говорити уміє по нашому.

УРАКА: Нехай не дивується білолиций. Урака не нинішня... Вона від давна знає мову бі-

лолицих, що прийшли сюди від сходу із-за солоних вод. Урака навчилася мови, що нею говорять діти великого чіфа-войовника, що там за солоними водами живе.

СТЕФАН: Урака знає, що за солоними водами живе великий чіф?...

УРАКА: Урака знає, що білолиций думає про неї в цю хвилю.

СТЕФАН: Звідки вона це знає?

УРАКА: Урака уміє читати зорі на небі і очі, що ясніють як зорі.

[Олекса вийшов із-за скелі і прислухуєсь з захватом. Урака побачила його, кланяється як і перше, потім підходить до нього і глядить у вічі).

Велика і жажлива карта написана ось тут. Хай білолиций пан мій покаже свою руку.

ОЛЕКСА: [з усміхом подає руку] Ось.

УРАКА: [Глянула на долоню і далше глядить у вічі. По хвилі випускає руку і відступає крок в зад, не перестаючи глядіти в вічі. Між хлопцями заінтересовання і тиха уривана розмова).

ГРИЦЬ: Бачиш? Гіпнотизує!...

НИКОЛА: Ще перекине в вовкулаку.

СТЕФАН: Мовчіть!

ОЛЕКСА: Що там такого страшного побачила? Кажі!... Але кажі правду!... Не бреші.

Що я вчєра обідав?

[всі засміялися. Урака окинула всіх грізним оком).

УРАКА: [до всіх] Смішно, правда?... [до Олекси] Нєхай мій блідолиций пан не смієтьєся із своєї долі. Чого питає Ураку, коли сам він добре знає, що не обідав.

ОЛЕКСА: Чорт!... Ти як знаєш?... Не вже це на руці написано?

ГРИЦЬ: А то правда, Олексю?... Не обідав?...

ОЛЕКСА: Йй Богу правда! [всі приступають з зацікавленням].

УРАКА: Бліді лиця не знають, що не з кожного можна глузувати. [до Олекси] А що більше на тій руці написано, то краще не скажу, бо все одно пан мій не повірить.

ГРИЦЬ: [глумливо] Певно що і сьогодні вечеряти не будеш.

ОЛЕКСА: Та кажи вже, кажи!... Повірю чи не повірю, а кортячка бере.

УРАКА: [бере руку, довше глядить і опускає] Бідний!...

ГРИЦЬ: Олексю!... Візьми стебло в зуби, а то тумана пустить, то щоб часом з небачки не поцілував! [всі сміються].

УРАКА: Один у батька, як сокіл ясний... Щастя свого шукає... Топче по нему... Щасливий буде коли не знайде його.

ОЛЕКСА: Як то?.. Що ти плетеш?.. Що за щастя таке?

УРАКА: Нехай пан мій не слішиться. Все що можна Урака скаже... Коли блідолиций знайде те, що люде щастям зовуть, нехай заплющить очі і обминає. Нехай переможе голос таємний у свому серці, що казатиме: бери. Ох! Лихо!... Урака боїться, що пан мій таки прийме його, собі на згубу.

ОЛЕКСА: Так чогож нещастям лякаєш, а щастям звеш?

УРАКА: Воно щастям може бути кому другому, а панові мойому принесе погибіль.

ОЛЕКСА: [жахом] Я... Я не розумію... Що ти плетеш?

УРАКА: Пан мій порозуміє, тільки не скоро!..
Для нього краще не розуміти.

ОЛЕКСА: Так скажи ясно, нехай знаю бодай,
чого стерегтися маю, коли так.

УРАКА: Як би знав, то сам ухватив би обома
руками!

ОЛЕКСА: То щож ти мені помороки забиваєш,
чи глузуєш, чи шуткуєш? Гляди, щоб не жалувала,
бо ця сама рука може і тобі загадати загадку таку,
що ти не легко розв'яжеш, дарма, що ти чортова кума!

УРАКА: Цим пан мій все одно судьби своєї не
змінить.

ОЛЕКСА: Не скажеш?

УРАКА: Урака все сказала.

ОЛЕКСА: Так геть же відьмо!... І не лізь більше
на мою стежку!... [відходить у бік до скелі і стає задуманий].

ГРИЦЬ: [до Ураки] Ну і що доброго накоїла?..
Дивись як став... Ще на осики зачепиться з нудьги.

УРАКА: Урака сказала волю великого Маніту,
а не свою. Прощайте!... Урака має ще далеку
дорогу. [іде]

ГРИЦЬ: Чекай!... На ось ще і на мою десницю
поглянь!..

НИКОЛА: Ага... поглянь, що там чорти надря-
пали?

СТЕФАН: Іди та помий перше. А то бачиш, що
вона без окулярів, не розбере.

НИКОЛА: От у Олексі білі як у принца!... То і
письмо чортяче знати.

УРАКА: Блідолиці глузують з волі Великого Ду-
ха, що там високо на зорях їхню долю пише.
Щасливий той, хто в час її прочитати у-
міє!... Та на це очі людей не-зрячі.

ГРИЦЬ: Аджеж ти читаєш!

УРАКА: Бліді лиця не вірять, що Урака каже!...

Вони глузують з того, перед чим діти пуші
поклони бють!... Пращайте!... [виходить]

Я В А 4. [Без Ураки]

ГРИЦЬ: [до Олекси] А що, вхопив арихметики?

СТЕФАН: Зачарувала відьма парубка чорними
бровами!... Ха-ха-ха-ха.

НИКОЛА: Тихо!... Не бачиш, що йому душа за-
бігла в п'яти, тай не знає куди вийти?

ГРИЦЬ: [підходить до Олекси і кричить в ухо]
О-ле-ксо!

ОЛЕКСА: [кинувся мов з просоння] Тьфу-у...
ти сатано!... Чого лізеш?... [всі регочуться]

НИКОЛА: А пропав би ти!... Відпудив щастя від
парубка!

ОЛЕКСА: [очунав і плює з досади] Тю!... Щезай
маро!... Забила памороки тай годі.

НИКОЛА: А воно вже так у вічі заглядало, тіль-
ки голою рукою взяти.

ГРИЦЬ: Та плюнь ще поза себе тричі, тай по
всему. [Олекса виходить за скелю задума-
ний].

Я В А 5 [Без Олекси]

ГРИЦЬ: А куди ти?... Гей, вернись!... Ще в ба-
юру кинеться!... Гей!... Олексо!

НИКОЛА: Та чорт з ним!... Ходім до колиби, ве-
черять пора. І так загаїлись, а там може і
медвідь знова розхазаяйнувався то і справ-
дяться пророцтва старої відьми. [всі заби-
рають клунки і виходять на право. Один
бере котелок].

Я В А 6.

[По довшій павзі Олекса виходить на середину і сідає на колоду).

ОЛЕКСА: Талан, нема що казати. На глум підняли. [глядить на руку] Рука як і всі, хибаж тут що небудь вичитаєш?... Доля!... На зорях каже писана... Може!... Може там і справді є якісь знаки, але на руці?... Алеж бо і загнула бісова баба непареного дуба! А нехай тобі відьмо така доля під самий Великдень присниться!... [глянув на годинника; витягає з кишені камінець і розглядає біля вогню). Підвалина, на якій спочиває теперішній модерний світ!... І ось тут в цих диких неприступних скалах далекої півночі... Я сподівався!... що воно десь тут мусить бути, бо і геологічні формації годяться з теорією знатоків. Не даром стільки всяких волоцюг вештається тут в цій околиці.

[Довго сидить задумавшись, нарешті склонює голову і дримає. — Світло помалу гасне. За коротку хвилю світло засвітилося.— (Де нема електричного світла, там треба на хвилину спустити завісу.)

Я В А 7.

[З ліва тихо крадеться і входить ІРА. Струнка пишна молода Індиянка. На ній гарно мережений цвітистий стрій. В чорнім волоссі орлине перо. Підійшла тихо до Олекси і стає за ним).

ІРА: Чогож то серце могого пана сумує, тогди як зорі на небі так весело сміються?

ОЛЕКСА: [схопився] Іра!... [хватає за обі руки). Найясніша зірка ще була не зійшла і

серце сумувало. Тепер воно сміється!... Нехай сяде моя зіронька. Утомилась?... [показує колоду].

ІРА: Не час!... Іру слідять. Чорний Суп чогось догадується. Здибала Ураку. У неї очі горять несамовито. Вона уміє і в погідну годину викликати бурю!... Та Іра не лякається бурі.

ОЛЕКСА: Урака?... Вона перед хвилику читала отцю руку.

ІРА: Читала?... Тут?

ОЛЕКСА: Хто вона?

ІРА: Мати чорного Супа, молодого ватажка воювника. Немічна старуха, перед якою дрожить все плем'я.

ОЛЕКСА: Не сумніваюсь коли так, що вона і про нашу стрічу з тобою знає.

ІРА: Вона знає навіть, що у траві шипить. Нехай пан мій спішиться!... Іра покаже стежку до скали, що горить. Поки сонце третій раз зійде, пан мій богатим стане. А бідна Іра стопи йому обміє горячою сльозою.

ОЛЕКСА: Вона?... Ще раз питаю: Хто вона?

ІРА: Слуга великого Маніту, що на блискучому камені положив своє закляття. Дитина пущі не може ніколи це закляття порушити без кари!

ОЛЕКСА: Як так, то нехай Іра краще не покаже стежки до нього.

ІРА: Білий пан мій не є дитиною пущі.

ОЛЕКСА: Білий чоловік є також дитиною Великого Маніту!

ІРА: Так. Але не знає щастя поза блискучим каменем. Тому Іра хоче зробити його щасливим.

ОЛЕКСА: Іра вже зробила його щасливим, бо о-

творила йому своє огняне серце, від якого і блискучий камінь темніє!

[Пристрасно обіймає Іру, а та його з повагою відсовує на бік.]

ІРА: Коли пан мій заведе Іру у свій вігвам, тогди Іра піде в його обійми сама. Скорше ні. А поки що, нехай пан мій бере щастя, що заляте в блискучім камені.

ОЛЕКСА: Коли щастя в ньому заляте, не хочи його. Нехай Іра поставить другу ціну!

ІРА: Друга ціна може бути тільки кров, що пливе в жилах мого пана. Чорний Суп готує свій Томагавк і пан мій білий такої ціни заплатити не може, бо Іра тогди і свою грудь розколола би і пішла за своїм паном в країну вічних ловів.

ОЛЕКСА: Якеж то друге щастя криє в собі блискучий камінь?

ІРА: Білий пан мій знайде у ньому змогу відійти туди, де томагавк Чорного Супа не досягне. А Іра туди сама стежку знайде.

ОЛЕКСА: Розумію!... Благородне серце дочки пущі освічувати ме і огрівати вігвам білого багатого пана. Чомуж бідного воно не хоче?

ІРА: Білий пан мій не поконає Чорного Супа!... А Іра хоче ще довго бачити сонце, як вона сходить і заходить.

ОЛЕКСА: Білий чоловік має кий огнистий, що кидає громи. Він досягне дальше, чим томагавк Чорного Супа!

ІРА: Іра дитина пущі!

ОЛЕКСА: Іра дитина сонця!

ІРА: Дитина сонця ненавидить темряви. І хто з темряви громом кине, щоби здобути її, для того серце дитини сонця згасне!

ОЛЕКСА: Білий чоловік завтра поміряє з Чорним Супом свій томагавк!

ІРА: І згине!... А з ним разом згине Іра!

ОЛЕКСА: А як згине Чорний Суп?

ІРА: Тогди білий пан мій згорить на кострі живим. Вогню того Іра не згасить своєю кров'ю, хочай в її серці пливе кров великих вождів, дітей пуші.

ОЛЕКСА: Білий і без блискучого каменя Іру обожатиме!... Краще вігвам убогий та щасливий, чим багатий та проклятий! Там за великими водами живуть білі убого, та щасливо!

ІРА: Іра дочка пустині ніколи невільницею не буде! Вона хоче своєму панові віддати скарби своїх батьків, щоби пан мій зрівнятися міг з тими, що розказують, а не з тими, що слухають, бо батьки Іри тільки розказували другим! [гордо випрямившись підняла голову).

ОЛЕКСА: Ходім!... Хочби і в пекло!... [хоче іти на право)

ІРА: Не туди!... Там Чорний Суп! Він чує як трава росте. Іра знає стежку, якою тільки батьки її ходили. [гордим ходом іде на ліво, Олекса за нею).

Я В А 8.

[Довшу хвилину сцена порожня. З права повзе на животі Чорний Суп, молодий Індіянин. В руці томагавк, в зубах великий ніж. За ним скрадається Урака. При вході на сцену Чорний Суп розглядається і осторожно встає на ноги і бере в руки ножа].

ЧОРНИЙ СУП: Нема!... Урака!... Чорний Суп шуток не знає!

УРАКА: Нехай Чорний Суп утопить у груди Ураки свій томогавк!... Урака сказала все!... Він тут був!

ЧОРНИЙ СУП: [розглядається] Блідолиций не вуж і не птиця!... Кажі, де він!

УРАКА: Нехай Чорний Суп угасить вогонь, що вибух в його серці! Блідолиций під охороною Великого Вождя, що за солоними водами! Чорний Суп не зломить ножа в його грудях, бо діти пущі згинуть всі від вогненних громів, які пускають блідолиці!

ЧОРНИЙ СУП: Чорний Суп не уступить Іру блідолицюму без бою!

УРАКА: Але чесного бою, як пристойть великому войовникові! Чорний Суп не сплямить чести дітей пущі!

ЧОРНИЙ СУП: Іра сама, дочка пущі. Вона під охороною Чорного Супа!... Чорний Суп заплатив свою ціну, щоби вона увійшла в його вігвам!

УРАКА: Іра має волю сказати своє слово!... Вона дочка великого вождя, що його слово чуто було на всі чотири сторони світа! Від країни вічного літа, до країни де сонце ховаєсь за ледяні гори. Від солоних вод, де сонце встає, аж до тих, де воно ховаєсь! Урака все сказала!

ЧОРНИЙ СУП: Чорний Суп хилить голову свою перед тінями великих вождів і перед великим серцем, що зродило Іру. Всі вони в країні вічних ловів. Урака мати, вибила словом збрую з руки Чорного Супа! Він чекає вольного слова Іри!...

[Він кидає зброю на землю і зложивши руки на грудях, гордо виходить на право. За ним Урака.)

Я В А 9 .

[По павзі з ліва виходить Іра, за нею Олекса. Він несе брилу чистого золота і кладе на колоду. Іра побачила зброю, підняла і оглядає.)

ІРА: Чорний Суп знайшов слід білого пана. Нехай пан мій спішиться туди, де огняний змії занесе його в країну блідих лиць. Іра зі зброєю Чорного Супа стане на стежці.

ОЛЕКСА: Іра!... Дивна дівчино!... Навчи як дякувати тобі!.. [рішучо] Та ні!.. Білий не хоче бути страхопудом!... Він готовий помірятися з Чорним Супом!

ІРА: Білий пан мій не може!... Причину Іра вже сказала!... Поки сонце встане, білий пан мій буде безпечний. Цей блискучий камінь отворить йому двері до великого світу!... Він буде щасливий!

ОЛЕКСА: А Іра?...

ІРА: Іра знайде свого білого пана, увійде у його багатий вігвам, бо Іра [показує на груди] от-тут неправди не має, а має серце, що зуміє усунути всі перешкоди, які коли небудь захмарили би щастя її білого пана!

ОЛЕКСА: Так ходімо разом!... Білий не оставить свого щастя на непевну судьбу.

ІРА: Щастя блідолицих сидить у блискучому камені і пан мій його має!

ОЛЕКСА: Цього щастя за мало до щастя!

ІРА: Іра принесе більше.

ОЛЕКСА: Ні... не те!.. Вірне і щире серце є більшим щастем!

ІРА: Дітям пустині, так. А не блідодлицим! Вони в погоні за блискучим каменем, про те друге щастя забувають!

ОЛЕКСА: Іра не хоче ображати почуття білого?

ІРА: Правда не є образою!...

ОЛЕКСА: Білий дасть доказ!...

ІРА: Іра знайде доказ сама! А тепер ідемо. Іра покаже стежку, на яку не ступила нога Чорного Супа!

ОЛЕКСА: [в захваті вдивлюється в її лице і мов несвідомо усувається на коліна) Богиня!... Тільки молитвою можна досягнути її Божеського духа!... Не відганяй, а веди на смерть!...

ІРА: Встань!... Не на смерть, а на життя!... Воно там у тому камені блискучому!...

ОЛЕКСА: Ні!... Воно там у твоєму Божеському серці!

ІРА: Білий пан мій перший раз осквернив неправдою свій язик!... Бо прийшов він сюди шукати не Божеського серця, а каменя блискучого!

ОЛЕКСА: І знайшов те, чого не шукав!

ІРА: Він може ще скорше згубити те, що знайшов. Час покаже. А тепер пора! [Показує на золото і гордо виходить. Олекса не рішучо бере золото і виходить за нею.]

ЗАВІСА.

Д І Я П.

Сцена: Приватна канцелярія великого підприємства. На стінах мапи і пляни доріг і будівель. Коло бюрка сидить Олекса і розглядає рахункові книги. Напроти нього стоїть його секретар. На столі різні папери і книги. З боку телефон.

ОЛЕКСА: Акції пароплавної спілки піднялись, кажеш?

СЕКРЕТАР: Так, ваша милосте! О сорок процентів. Є вигляди, що піднімуться ще вище. Залежить як покаже завтрашній торг.

ОЛЕКСА: Чи пороблено вже які зарядження?

СЕКРЕТАР: Агенти нашої фірми мають наказ купувати всі, які будуть завтра виставлені на торг на біржі в Новім Йорку.

ОЛЕКСА: Це за мало! Треба дати розпорядження до Лондону, Парижа і Берліна.

СЕКРЕТАР: Про це я також думав. Та чи не буде такий крок занадто ризиковним?

ОЛЕКСА: Так пан секретар думає?... Чогож то?

СЕКРЕТАР:]подає телеграму] Ось чого!

ОЛЕКСА: [читає і відкладає на бік] Це ще троха за рано. Вклад у ново відкриті поклади кварцю в північній Манітобі не є ще поки що запевненим. Як ти думаєш?

СЕКРЕТАР: Моею радою є: набути більшу скількість першого випуску акцій ново-створеної спілки. Та до цього треба мати під рукою більшу готівку.

ОЛЕКСА: Чиж мій кредит захитався?

СЕКРЕТАР: Підпис Ваш, милостивий пане, може захитати цілим Вол-стрітом. Однак ак-

ції пароплавної спілки можуть піднятися до небувалої височини, як що ми будемо старатися закупити їх. Опісля вони можуть знова покотитись в низ. Кредит наш може захитатись.

ОЛЕКСА: Чого малиб вони в низ котитись?

СЕКРЕТАР: Милостивий пан занадто довіряє своїй фортуні. Фінансові тигри притаїлися і розставляють сіті.

ОЛЕКСА: Тобто...

СЕКРЕТАР: Пароплавна спілка оперує на далекому сході. Там звісно, що захланність Ніпону серіозно її загрожує. До того ше оцей новий винахід, що недавно проголошено треба також взяти на увагу.

ОЛЕКСА: Лучі, що на віддаль топлять залізо? Дурниця!

СЕКРЕТАР: Не дурниця. Як що винахід попаде в руки міністра маринарки в Токіо, тоді і акції пароплавної спілки з певністю проваляться.

ОЛЕКСА: Пан секретар мене зле зрозумів. Винахід не є дурниця, та тут головна річ, в чій руки він попаде! Той буде паном сходу. Пан секретар має слухність. Але дурниця ось в чім: Купимо винахід і заставимо для нас працювати, коли покажеться потреба.

СЕКРЕТАР: Прошу взяти під увагу, що самий винахідник є Ніпонець. Щей до того Самурай!... Ніякий Самурай проти своєї вітчизни не піде!

ОЛЕКСА: Чогож проти вітчизни?... Продасть тому, хто дасть більше.

СЕКРЕТАР: Мігби купити наш уряд, та сумнівалось чи уряд на таке діло зважиться.

ОЛЕКСА: Що діло нечесне?... Хто тепер на честь оглядається? Жовтий металль всяку честь переважить. А він у мене ось тут! [по казує книгу.]

СЕКРЕТАР: Не цілком. Наші шанси хитаються один до пять!

ОЛЕКСА: Ще одна-дві поїздки літаком на північ і шанси вирівнюються.

СЕКРЕТАР: До залятої гори?

ОЛЕКСА: До золотої гори.

СЕКРЕТАР: Не можливо так безпосередно!... Наша золота резерва вже впала в очі і треба сумніваться, чи можливо буде нам дальше в той спосіб оперувати.

ОЛЕКСА: Що нам на перешкодї?

СЕКРЕТАР: Не тяжко зрадитись, коли державні хорти що будь пронюхають. Заведено стислу контролю напливу золота. До того ті ново-відкриті поклади на півночі також причинилися. Тому то я радив би набути більшу часть акцій нового синдикату і мати в тій справі рішаючий голос.

ОЛЕКСА: А опісля прибутками з залятої гори побивати свої власні акції?

СЕКРЕТАР: Не побивати, а підносити.

ОЛЕКСА: І ділитись з кожним Єнком, що ткнув у діло і своїх чотири копійки?... До цього я ще найменше маю охоти.

СЕКРЕТАР: Інакше неможливо. Нас вислідять.

ОЛЕКСА: І тим заткнемо рота!... Замість слїдити самі ще на сторожі стануть. [Дзвонить телефон; Олекса знімає слухавку] Гало!... Так, прошу, — говорить!... Коли?... Я зарядив виїзд на шесту вечером точно... Пізнійше?... Не можливо!... Гості зберуться на шесту в пристані... Хто?.. Де занята?... Спро-

бую, дякую!... [замикає і крутить інче число) Гало!... Панна Ада?... Так, одержав!... Програма?... Розуміється... Буде оголошена на покладі, миля від берега... Що?... Якжеж без музики?... певно, що буде... Огні вже з поворотом... при... так, так, на острові, там вже все приготовано... коли?... О четвертій рано вертаємо... Дуже прошу!... Що... А леж певно! Я з найбільшою приемністю! До побачення на покладі!... [замкнув і до секретаря) Чи вже все приготовано до прогульки?

СЕКРЕТАР: Я роздав всі припоручення милостивий пане! Шофер буде тут точно пята трийцять:

ОЛЕКСА: Добре! А над тими справами поговоримо ще завтра. Тепер я мушу приготувитися до прийняття гостей. Поки що дякую! [подає руку] Це перша прогулька в цім сезоні, то щоб не посоромитись! До побачення завтра!

СЕКРЕТАР: До побачення!... Я тим часом послухаю ще що скаже директор нашого банку. Він буде тут за чверть години.

ОЛЕКСА: Гарзд!... Тільки прошу як що особистого до мене, то попросіть відложити до завтра. У мене мало часу.

[Секретар кланяється і виходить].

Я В А 2.

Олекса сам.

[Закурив цигарку і ходить по кімнаті, потім заглядає у вікно в низ, звідки чути голоси:

ЕКСТРА!... ЕКСТРА!...)

От як викрикують!... Бач як товпа розхвачує, так неначе там з'явився Месія!... Що не говорити, а таки мій секретар людина з мозгом!... Марна тисячка-дві доларів, викинула на публицистику, доводить товпу до божевілля!... Навіть коміки заінтересувались, ново спеченим мільонером!... Знаменитий помисл!... Австралійський магнат!... Ха-ха-ха-ха! А як всі можновладці зразу присіли! Гра почалася. На всесвітній шахівниці наш перший тяг!... Цікаво, чий буде послідний? (тисне на столі дзвінок).

Я В А З .

[Входить лакей і біля дверей зупинюється і кланяється).

ОЛЕКСА: Ну, що Василю? Прислали собачку?

ЛАКЕЙ: Прислали, милостивий пане!

ОЛЕКСА: А як тобі подобається?

ЛАКЕЙ: Та собачка, звичайно. Хто любить, тому подобається.

ОЛЕКСА: А тобі ні?...

ЛАКЕЙ: Мое діло шанувати все те, що коштує гроші.

ОЛЕКСА: Які там гроші!... Тих марних десять тисяч не значать нічого в порівнанні до несподіванки, яку ми справимо панні Аді! А чи питав як звати собачку?

ЛАКЕЙ: Питав!... Імя оставили до вибору самому панові.

ОЛЕКСА: Добре!... Подумаю. [по хвилі] Знаєш?... Будемо звати Іра. Іра гарне імя, правда?...

ЛАКЕЙ: Ваша воля, милостивий пане. Іра, то Іра.

ОЛЕКСА: Там, знаєш, далеко, на півночі, між дикунами дівчат звуть так. Так як у нас Катря, Параска, Горпина...

ЛАКЕЙ: Іра?... Чудно.... А може то, милостивий пане, і гріх так звати собак. Може то так як у нас Ірина?...

ОЛЕКСА: [сміється і клепче по рамені лакея] Ох тай йолоп же ти неклепаний!... Знайшов між дикунами Ірину! Ха-ха-ха-ха!... Не лякайся. За той гріх то вже я за тебе в пекло полізу. А ти собаку при звичаюй до цього імені. На другий місяць уродини панни Ади. То гляди, щоби собачка за той час привикла до цього імені.

ЛАКЕЙ: Короткий час. Сам, поза своїм щоденним ділом не свравлюся.

ОЛЕКСА: Пошукаємо найкращого вчителя собак. Дамо до школи!... А тепер йди і приладь мою вечірню одіж, знаєш, ту найновішу?

ЛАКЕЙ: Знаю... Чи приготувати також купіль?

ОЛЕКСА: Не треба. На острові приладжуємо перегони в плаванні, при світлі смолоскипів. Я також беру участь.

ЛАКЕЙ: Як так, то гаразд. А я буду на поготівлі, якби хто топився.

ОЛЕКСА: Так?... Ти також пливак?

ЛАКЕЙ: Виріс над лиманом Дніпровим. Малим ще копійки з дна виловлював.

ОЛЕКСА: Молодець!... Може і придашся коли небудь. [глядить на годинник]. Ще час. Слухай: Як прийде тут містер Брандес, ти знаєш, скажи, що я не приймаю. То така нахаба, що годі спекатись. Забере мені дорогий час. Скажи, що завтра. Розумієш?

ЛАКЕЙ: Розумію. Значить завтра хай прийде!
[кланяється і іде].

ОЛЕКСА: Чекай!... А покажи мені собачку.

ЛАКЕЙ: Слухаю, милостивий пане. А можеб так
краще було якби назвати її Ада?

ОЛЕКСА: [бе його кулаком по спині] Ах ти бу-
зувіре! [випіхає за двері].

Я В А 4.

ОЛЕКСА: [сам; іде до бюрка, бере фотографію
і цілує] Яка ріжниця! Небо і земля!... Отце
чудо природи через місяць буде моїм!... Я-
кеж щастя!... Та до такого щастя тільки че
чер закляту гору дорога... Боротьба двох
світів!... Ангел і демон. Блискучий камінь
зуміє своєю чародійною силою і ангела з не-
ба стягнути і кинути в обійми недавнього,
бідного проспектора... Та борба ще не ріше-
на. [кладає фотографію і задумується] Де-
мон притаївся до часу. Та можна сподіва-
тись, що незабаром вийде на арену!... Ха-
ха-ха-ха! Що це?... Страх?... Ворожба ста-
рої Ураки?

Я К А 5.

[Входить лакей і несе собачку].

ОЛЕКСА: [взяв і голубить]. Чудове звірятко!...
Панна Ада здивується, де ми таке чудо знай-
шли!... Іра!... Іра!.. Га, бачиш, воно слухає.
Чиж можна щось кращого придумати на
дарунок для нареченої?... Га?... Як ти дума-
єш?

ЛАКЕЙ: Як кому. Інчому сорочка більшу втіху
справити може. А багатій?... Здається не-

ма нічого більше втішного від гарної собачки.

ОЛЕКСА: Ти вже знова філософуєш?... В чім тобі недостача у мене?

ЛАКЕЙ: Та мені то не лихо, але за ту собачку можна би сотню убогих родин зробити щасливими!

ОЛЕКСА: Думаєш?... А опісля ті ущасливлені на сміх тебе піднімуть!... Не правда?

ЛАКЕЙ: Не знаю, не пробував.

ОЛЕКСА: А покищо, то ми таки ущасливо де кого. Перше, той, що продав нам собачку. Десять тисяч не скоро дістане за другу. Друге: Панна Ада, врадується подарком, ну і я також стану щасливим між щасливцями. А ти, щоби не чув себе нещасливим між нами, то ось і тобі дещо! [кидає грубий банкнот).

ЛАКЕЙ: [зловив і кланяється] Вдячний до смерти!

ОЛЕКСА: Ну-ну! Остав смерть на потому. Вона не втече. А тепер забери отцю звірюку, та не забудь пошукати учителя. Нині ще. Розумієш?...

ЛАКЕЙ: Сейчас дам знати факторам. А що можна обіцяти за працю?

ОЛЕКСА: Це вже буде від нього залежати. За ціною діло не стане. Або — чекай — Краще хай знайде учительку. Собачка скорше привикне до свого призначення.

ЛАКЕЙ: Я також так думав. Я вже маю на думці одну. Особа з високим образованием і не погана.

ОЛЕКСА: Фаворизуєш когось?... Уважай! Ніяких зближень ані знакомостей не заводити! [в перед покою чути дзвінок]

поглянь, хто то?... Як що хто знова з тих жебраків, то відправ. Скажи, що мене нема!

ЛАКЕЙ: Слухаю!... [вклонився і вийшов]

Я В А 6.

Олекса сам.

І з відкля це вони отті колектори винюхали, що я Українець? Так вже оберігаюсь, імя змінив, забрався між чужих і тут мене знайшли. Все щось нового вигадують. Якісь бурси позаводили, просвіти, клюби, політику малпують, а ти тільки за кишеню держись! Дав раз відчипного сотню на голодуючих, то тепер вже і обігнатись від них годі.

Я В А 7.

Входить лакей.

ОЛЕКСА: А що?... Хто?...

ЛАКЕЙ: [подає мовчки письмо]

ОЛЕКСА: [глянув і сердито до лакея] Що ти їм казав?...

ЛАКЕЙ: Казав, що пана нема дома!

ОЛЕКСА: А вони?

ЛАКЕЙ: Подались до кабінету секретаря.

ОЛЕКСА: Ну, той рішучо не прийме! Або чекай!

На, дай їм ту десятку і кажи, що даєш від себе.

ЛАКЕЙ: Від себе я вже дав!

ОЛЕКСА: Дав?... Що дав?...

ЛАКЕЙ: Дав те, що перед хвилию дістав.

ОЛЕКСА: Сотню?... Дурак! Ти, як бачу, граєш великого філантропа! А може і не глянув,

що там було!... Послідне віддав!... Дурак!.. Та вони тобі тепер і голову оскубуть. Ти думаєш, що як сам голодуватимеш, то вже заспокоїш голоту?..

ЛАКЕЙ: Поки що я голоду не лякаюсь. Вониж не собі. Є тисячі калік, інвалідів, що здоровля ні крові не жаліли віддати за свій нарід, тепер терплять нужду. Хтож їм pomoже, як не ми?

ОЛЕКСА: Вже знова проповідь мені читаєш? Як так, то що я повинен по твому дати?

ЛАКЕЙ: Бодай вартість одної марної собачки!..

ОЛЕКСА: [бере його за шиворот і витручує] Геть мені з очей!

ЛАКЕЙ [від дверей] Там ще хтось прийшов!

ОЛЕКСА: Хто такий?... Чого?...

ЛАКЕЙ: Не знаю хто і не питав чого. Дівчина якась, чи що? Незнакома мені.

ОЛЕКСА: Знова якась збірка. Дихнути не дадуть. Іди!... Спитай хто і чого. Як за грішми, то геть гони в шию!... Розумієш?..

ЛАКЕЙ: Ні, милостивий пане! Цего я вже не втну! Дівчину та в потилицю? Я радше рови копатиму, чим піду на таку нечесть!... Вона самого пана бажає бачити.

ОЛЕКСА: [по надумі] Чекай!... Сам побачу хто такий. А ти тут попорядкуй дещо. [виходить].

Я В А 6.

[Лакей пряче папери і здибав фотографію. Оглядає і на лиці грає здивовання].

ЛАКЕЙ: Диво!... Та цеж та сама, що прийшла!.. Навіть очі такі, що здаєсь наскрізь провибають!... Ге-ге, милостивий пане!... Щось чи

не давний романсик?... Чи не знайшла часом заклята гора свого власника?... Побачимо чи і цю врадуємо собачкою!...

Я В А 9.

ОЛЕКСА: [вбігає змішаний] Василю!... Іди скоро і задерж її як небудь там в передпокою. Я тим часом одягнуся і вийду бічними дверми. Скоро вже пора на яхт... Ух!.. Ти чортиця!... В саму пору прийшла!... Ідиж.

ЛАКЕЙ: Хто це такий?

ОЛЕКСА: Не розпитуй, а йди!... Це моя знакома. А гляди, держи язика на припоні, щоб як небудь панна Ада не довідалась!...

Я В А 10.

[Лакей іде і в дверях цофається в зад. На порозі в цілій своїй величі стала Іра].

ОЛЕКСА: [Давить в собі обурення і змішання, насильно прибирає ввічливу міну; лякеєви показує двері, той, вклонившись, виходить]. Іра!... Яким чином тут з'явилась?... Прошу!.. [жестом показує, щоб зайшла і сіла].

ІРА: [стоїть на місці з гордо піднятою головою] Білий пан мій щасливий тепер! Він вже не слухає, а розказує!

ОЛЕКСА: Не розказує, а просить! [знова запрошує жестом].

ІРА: Білий пан розказує!... Білий слуга вийшов на німий знак свого володаря!... Іра німих знаків з роду не знає.

ОЛЕКСА: Білий чоловік хоронить в своєму серці пошану до своїх гостей, що не відкажуться в його вігвами сісти.

ІРА: Білий пан два серця не має. Одно він згубив вже.

ОЛЕКСА: Як білий має розуміти ці слова?

ІРА: У нього серце відняла ясноволоса богата Скво!... Білий пан у блискучий камінь задивився і в його очах затерся образ дитини пущі, бо серце те що уміє говорити полум'ям, він кинув під ноги ясноволосої скво!

ОЛЕКСА: [збентежений] Іра помиляється!... Білий свого серця нікому під ноги не кидає. У нього не згасло полум'я, що запалив його образ дитини сонця!

ІРА: Через недовгий час сонце сховаєсь за скалисті гори і тогди те, що Іра сказала, стане правдою!... Біла пишна палата колишеться там коло берега солоної води і жде ясноволосої, щоби кинулася в обняття білого пана!

ОЛЕКСА: [давить в собі тривогу] Іра!... дивна дівчино!... Хто сказав тобі це?

ІРА: Іра знає більше!... Як сонце знова встане із за солоних вод, білий пан стане невольником блідолицих, що ганяються за блискучим каменем. Ясноволоса в цю хвилю курить з ними угоду.

ОЛЕКСА: [більше стрівожений]. Що даліше?... Іра прийшла мучити білого?...

ІРА: Іра прийшла не мучити, а ратувати!

ОЛЕКСА: Як це?...

ІРА: Іра все скаже!... Коли на водах небо зацвіте барвистими вогнями, і в палаті, що колишеться на водах заграють у там-там, і почнеться танець, то це буде знак для білолицих, що починається ПАВ-ВАВ. Тогди ясноволоса скво почне розказувати, а білий пан буде тільки слухати!

- ОЛЕКСА: Звідки Іра все те знає?...
- ІРА: Іра читає зорі!
- ОЛЕКСА: Хто на зорях пише?
- ІРА: Великий Маніту, що там високо зорі і сонце засвітив!
- ОЛЕКСА: Великий Дух білому не ворог! Білий також йому поклоняється!
- ІРА: Колись!... Тепер білий пан поклоняється блискучому каменю. Для нього він і серце своє згубив!
- ОЛЕКСА: Блискучий камінь серця здобуває, а не губить!
- ІРА: Серця здобуває віц холодні. Він гасить полум'я, яке запалив в нім Великий Дух! Діти пущі прокляли той камінь і в серцях їх не гасне вогонь Великого Духа!
- ОЛЕКСА: Якаж рада?... Іра!... Що білий повинен зробити?...
- ІРА: Відшукати своє серце!
- ОЛЕКСА: Воно ось тут!
- ІРА: Холодне...
- ОЛЕКСА: Воно занялось полум'ям! [кидаєсь до неї з отвертими руками].
- ІРА: [з повагою відсовує його] І горить думкою про блискучий камінь!... Іра одним словом згасить його зможе.
- ОЛЕКСА: Хай Іра вимовить його!
- ІРА: А-Д-А!
- ОЛЕКСА: [кинувся і здивований глядить на неї] Зависть жіноча?... Білий думав, що вільні від неї дочки сонця!
- ІРА: Дочки пущі мають серце, в якому вогонь раз запалений, не гасне!
- ОЛЕКСА: Хай Іра забере блискучий камінь і оставить в серці білого те полум'я Великого Духа, що не гасне!

ІРА: За пізно...! Його в цю ніч заберуть блідолиці і кинуть ясноволосій скво під ноги!...
Полумя Великого Духа згасне.

ОЛЕКСА: В той час згасне воно і в серці дочки сонця?

ІРА: У серцях дочок пустині воно не гасне! Іра сказала вже.

ОЛЕКСА: Спалить? *

ІРА: Сцілить!... Загоїть рану, що вигоріла.

ОЛЕКСА: Помста?

ІРА: Рятунок!...

ОЛЕКСА: Рятунок?... Іра сказала за пізно!

ІРА: За пізно рятувати блискучий камінь!... Його заберуть блідолиці. Рятунок серця прийде в час.

ОЛЕКСА: Білий до палати на водах не піде!

ІРА: То згине!... Згине також і Іра!... Полумя спалить серце.

ОЛЕКСА: А так?...

ІРА: Через невольничі мури дочка пустині подасть своєму панові помічну руку. Полумя в його серці запалиться і вже не згасне!... Іра відійде. Білому панові пора спішитись. Його ждуть. [з повагом виходить].

Я В А П.

Олекса сам.

[Зразу кидаєсь до дверей, в які вийшла Іра, потім стає задуманий і вертає та ходить].

ОЛЕКСА: Що це?... Сон?... На вулиці звичайний рух, ось і авто жде. [глянув на годинник] Пора... Чи пророчня старої Ураки?... — Помороки забила як... А може... Може й справді маячу?... Звичайна зависть безсиль-

ної жінчини, що виливає свою лють у безпідставні забобони!... Алеж як це вона про те все провідала... Невже я оточений шпіонами?... Ха-ха-ха-ха!... Ада... провідниця морських розбишак... І це на зорях написано!... Задля золота все можливе, тільки не це!... Ада!... Панна Ада!... Дочка золотого князя, що володіє половиною фінансового світа!... Герштом піратів?... Ха-ха-ха!... Бридня, тай більше нічого! Це може припукати тільки дитина пущі, що вище свого носа не бачить. [тисне дзвінок] Але на всякий случай треба бути більше осторожним. Побачимо.

Я В А 12.

Входить секретар і кланяється.

СЕКРЕТАР: Готовий до услуг милостивий пане!

ОЛЕКСА: Прошу вас, поробіть негайні зарядження у департаменті тайної агенції, щоби кількох найдібніших детективів взяли участь в прогульці.

СЕКРЕТАР: Чи ваша милість підозрівають щось неприємного?

ОЛЕКСА: Все можливе. Під цю пору не треба за багато вірити у щирість людей. До того ніч. А нічю море має свої таємні непердбачені закони.

СЕКРЕТАР: Може покликати сейчас начальника департаменту?

ОЛЕКСА: Не треба. Нічого ясного у мене на думці не має. От так хай зарядить тайне поготівля, щоб з гостей ніхто не знав. Аген-

ти будуть гостями. Найкраще заосмотрити їх запрошеннями.

СЕКРЕТАР: Розумію. Чи маю також порозумітись в справі кошту?

ОЛЕКСА: Це зайве... Рахунок пропоную опісля. Головне діло: тайна!...

СЕКРЕТАР: Гарзд! Сейчас починю зарядження. Як так, то хай милостивий пан не забуде запастись і своїм автоматом. [Спішно виходить].

Я В А 13.

Олекса сам.

ОЛЕКСА: [Отвирає шуфляду і витягає срібний автоматичний пістоль). Нехай і так... Стріляти?... Кого?... Невжеж панну Аду?... А може скорше ту чарівницю, що читає на зорях і носить в серці вогонь великого Маніту?... Ха-ха-ха-ха.... Колиж то Олексо побудешся тих перестарілих забобонів? Думаєш пів світа покорити під свою руку, а тут тобі відьма помороки забила мітичними фразами дикунів!... Серце загубив!... Таж певно, що серце з золотом не дружиться!... Був час, коли то серце свою пісню співало, а руки мліли від праці, а тепер.... Та, щож я?... Там ждуть мене, а я в серце заглядаю!... Заклята гора і серце випустила на волю!... [підчас цього він оглядається й виходить].

Я В А 14.

[Входить лакей і обережно розглядається. Потім вертає до дверей, йому на стрічу входять

два замасковані чоловіки. Перший звернув дуло пістолі до лакея, другий починає перешукувати все, що на столі).

ДРУГА МАСКА: Тут нічого нема. Хитра личина!... Не терпить спільника до своїх тайн!... [до лакея] Ти знаєш, де твій пан держить свої документи. Де вони?

ЛАКЕЙ: [з піднятими руками] Мое діло служба. Куди мені до документів?... До цього є секретар.

ПЕРША МАСКА: Веди до секретаря..

ЛАКЕЙ: Перед хвилиною вийшов. Мабуть по дуже важному ділі до міста. Кабінет зачинений.

ПЕРША МАСКА: Отворимо!... Веди!... Але пам'ятай, що найменший звук або знак, це твій кінець.

ДРУГА МАСКА: Стій!... Вперед скажи нам, на котрий острів вибралася прогулянка яхтом твого пана?

ЛАКЕЙ: Не знаю. Яхт ще не відплив, самі довідайтеся.

ДРУГА МАСКА: Ага, не знаєш?... Добре. Підеш з нами разом, то й дізнаєшся.

ЛАКЕЙ: Нікуди мені ходити. Мое діло сторожити дому.

ДРУГА МАСКА: Цим ділом, голубчику, вже хто другий за тебе поклопочеться. А ти нам будеш потрібний там.

ЛАКЕЙ: Я?...

ДРУГА МАСКА: Ані слова більше!... Ідемо... Вперед!... Покажи двері секретаря!... [Під зарозом пістолів виводять лакея з піднятими руками).

ЗАВІСА.

Д І Я Ш.

Скалистий беріг пустого острова. На камені біля скали сидить Олекса з завязаними очима і руки звязані на спині. На морі блимає світло на човні. Далше від нього сидить опертий о скалу узброєний вартовий і куняє. Вечір.

ЯВА 1.

ОЛЕКСА: Гей!... Є тут хто?..

ВАРТОВИЙ: [прокинувся] А тобі чого?

ОЛЕКСА: Солодко тобі глядіти як людина вже третій день звязана гине зі спраги?... Води подай!

ВАРТОВИЙ: Скорше ні яж учиниш те, чого від тебе жадають.

ОЛЕКСА: Жадають неможливого. А ти пощо держиш звязаного?... Яж безборонний.

ВАРТОВИЙ: Не мое діло!... Роблю те, що мені наказано.

ОЛЕКСА: Та хоч очі розв'язи, хай побачу світ, поки згину!

ВАРТОВИЙ: Світа все одно не побачиш. Ніч тепер.

ОЛЕКСА: То хоч скажи де я тепер?... Знаю, що довго везли човном, та в яку сторону?

ВАРТОВИЙ: Як раз на середині світа, просто неба над морем.

ОЛЕКСА: А щоб ти пропав!.. Бога не боїшся, що покарає?

ВАРТОВИЙ: Котрого Бога?... Того, що ти йому поклонявся? Ні!... Того я не боюся! Наші ролі міняються. Скоро вже я йому поклонятись буду. Твій секретар жеде твого підпису.

Знаєш добре, що банкир не виплатить без цього. Чого уперся?... Помилування ждеш?
ОЛЕКСА: А може вже цією справою опікується поліція?..

ВАРТОВИЙ: Ще ні!... Секретар твій знає, що в таких разі тобі не житя.

ОЛЕКСА: Іди, клич!... Хай ідуть.

ВАРТОВИЙ: Підпишеш?

ОЛЕКСА: Під умовою:

ВАРТОВИЙ: Тиж чув добре, що ніяких умов!

ОЛЕКСА: Та вже що буде, хай буде. Клич. Моя смерть і так не далеко.

ВАРТОВИЙ: [встає, іде і пробує чи добре зв'язано та чи добре приковано до скали] Іду. А ти можеш ще поки що заснути.

ОЛЕКСА: Води дай!

ВАРТОВИЙ: А що даш? Ти знаєш, що з викупу тільки незначна частина припаде мені.

ОЛЕКСА: Золота скільки сам заважиш. Може і тебе коли прикують до скали.

ВАРТОВИЙ: Мене не прикують, я не полізу між пузатих акул з комерцією як ти. Гроші уживати треба уміти.

ОЛЕКСА: Говориш так, бо не маєш їх. Говорив і я колись так, як не мав. Вони, ті гроші, кинуть тебе на всесвітний базар і остаточно доведуть до отцеї скали, як що не до божевілля.

ВАРТОВИЙ: Чогож то це так?

ОЛЕКСА: Забажаєш більше їх. Вони потягнуть тебе у перегони, і коли раз пустишся в розмах, то вже не здержить тебе ніяка сила. Доженеш, то і випередити захочеш!

ВАРТОВИЙ: А дальше що?

ОЛЕКСА: Забажаєш почеси і слави!

ВАРТОВИЙ: До цього є другі шляхи. Можнаж і

багато добра зробити для людства, маючи гроші. І цим придбати почеси і слави.

ОЛЕКСА: Говориш як людина, а не як розбишак.

ВАРТОВИЙ: Розбишак є два сорти. Один сорт заступаю я, а другий ти. Одні оперують в ночі, а другі явно, в білу днину. Хотяй способи різняться, то ціль в них одна.

ОЛЕКСА: Ціль?.. Якаж то ціль у тебе, та у твоїх ватажків, що держите мене тут під грозою смерти?

ВАРТОВИЙ: Робити те, чого ти не умів, чи не хотів.

ОЛЕКСА: Добро людям?..

ВАРТОВИЙ: Може й так!..

ОЛЕКСА: До цього є також багато других способів.

ВАРТОВИЙ: Ти знаєш їх?.. Дай примір.

ОЛЕКСА: Розв'яжи мені руки і пусти на волю. Я також людина.

ВАРТОВИЙ: Сповниш услівя, і будеш вольний.

ОЛЕКСА: І убогий!

ВАРТОВИЙ: Будеш пробувати тих других способів, добро людям чинити! Поміняємось.

ОЛЕКСА: Поривати, а потім звільнювати за викуп?.. Це веде під шибеницю!

ВАРТОВИЙ: Дурнів туди веде. Мудрих веде до почесей і слави!.. Я іду, а ти роздумай над чим ми тут дискутували!.. [виходить].

ЯВА 2.

ОЛЕКСА: [сам хвилю сидить задуманий. Потім в одчаю пробує рвати окови і знесилений опускає голову). Сон?... Здається ні!... Бо залізо до кости гризе і лютий біль прошибає

всі нерви... Яка жорстока судьба, що написала на руці свої незмінні скрижали!... Ох чому я не послухав перестороги старої Ураки?... Блаженний спокій убогого серця розвіявся там під заклятою скалою.... Блеск золота затьмив всі благородні почування і мрії, а душу опанувало непереможне бажання слави і могутости!... Проклята будь та хвилинка, в якій я вступив на ту зачаровану стежку! [задумується, по хвилі прокинувся] Щож це я? Клянущу хвилю, що привела мене на поріг найбільшого щастя в життю молодого людини?... Та хвиля дала мені змогу удостоїтися ласкавого погляду богині в особі панни Ади!... За таке щастя і смерть не страшна!... Таємне прочуття каже мені вірити, що її благородне серце знайдє спосіб і силу визволити мене!... Ох!.. Адо!

ЯВА 3.

[Із за скали виходять: вартовий в товаристві обох масок, за ними лакей і секретар звязані за руки і завязаними очима. Їх провадить під виміреном пістолем Ада. Вона дає німий знак вартовому і той розв'язує Олексіві очі!]

ОЛЕКСА: [довго глядить на Аду] Ада!... Ти тут?...

АДА: Тут на твій поклик!... Прийшла визволити тебе!

ОЛЕКСА: Досмертним рабом твоїм буду!

АДА: Знаю!... Та не бажаю того!... У мене тисяча досмертних рабів, що на мій знак голови свої положити готові!

ОЛЕКСА: Буду тисяча і перший. Слід твій цілуватиму!

АДА: За скоро обіцюєш! За хвилю заговориш інакше. [до вартового] Звільни йому руки.

ВАРТОВИЙ: Слухаю капітане! [Розмикає ланци]

АДА: [подає папір] Отце підпишеш, то і ноги скажу розв'язати. А тоді хоч і сліди цілуй!

ОЛЕКСА: [Оглядає папір і опускає, потім глядить на Аду] Ада?...

АДА: Капітан дружини, перед якою дрожать не-наситні. У мої руки передаш керму над скар-бами, що їх ти не заслужив і покажеш до-рогу туди, де їх знайшов і збираєш.

ОЛЕКСА: Чорт, що прибрав подобу ангела!.. [підняв папір і ще раз оглянув, та з відра-зою відкидає] Ні!..

АДА: Життя своє збережеш!

ОЛЕКСА: Не потрібне воно мені!.. Бери його!

АДА: І мені воно не потрібне!.. За других три дні ти побачиш, що смерть не так легко при-ходить! Підпишеш?...

АДА: Ні!

АДА: Закувати і оставити тут самого. Хай на-думається. Завтра в вечір довідаєшся, чи не змяк. Як що так, то поклич. [до масок] А цих двох на корабель. Придадуться нам. [Маски кланяються].

ОЛЕКСА: Стривай!.. За що караш невинних? Вдоволяйся моїм нужденним життям. Сам потерплю за ту пережиту хвилину щастя сліпого!.. А тих невинних пусти!

АДА: Пустити їх не моя. а твоя воля! За їхнє життя відповідаєш ти!

ОЛЕКСА: Щож мені чинити?

АДА: Підписати своє імя на отцему куснику зе-леного паперу.

ОЛЕКСА: Давай! [підписує] Щоб звільнити невинних! Бери все моє майно!

АДА: Так!... [подає другий папір] А тепер тут поклади точні відповіді на отці три питання.

ОЛЕКСА: [Бере папір, читає, потім дре на шматки і кидає її під ноги] Ні!... Тайна тільки мені одному повірена, вона зі мною і в могилу піде!

АДА: [рухом руки здержує маски, що хватили за пістолі]. Спокій!... [до Олекси] Нічого! Знайдемо самі. Твій секретар скорше помякне!

ОЛЕКСА: Кажу, що тайна мені одному відома!

АДА: Так ти подаш її мені!

ОЛЕКСА: Ніколи!

АДА: Піджаримо ноги, тоді побачимо.

ОЛЕКСА: Все одно не жити мені!... Починай хоч зараз!

АДА: Це ще успіємо. Перше отце треба зреалізувати. А ти за той час надумасешся. [дає вартовому знак, той приковує ланци. Замасковані виводять секретаря і лакея]. Так!... А тепер пращай мій коханий і цілуй собі мої сліди скільки хочеш. До побачення завтра!

ОЛЕКСА: Будьже ти проклята, чортице в обличчі ангела!

АДА:Ха-ха-ха-ха! Спасибіг за комплімент! [виходить за другими].

ЯВА. 4.

ОЛЕКСА: [сам] Пророчня старої Ураки!... Мрія щастя перемінилась в чортячий жарт. Як судьба може з людського щастя закпити!... Богиня краси, ціль моїх непогамованих гор дощів, це слуга діавола!... Благородне серце

дочки пустині я в гордошах ногами потоптав!... Це пекольний плян!... Навіть слуг моїх взято в запоруку і нікому упередити владетей, щоби не зрадив злочинця мій вимушений підпис!... Ох!... Іра!... Якаж величня постануть дитини пущі в порівнанні до ненаситної світової злоби!...

[До берега підпливає човен. В човні в товаристві двох сильних індіанців Іра. Човен зупинився, Іра виходить на беріг і стає напроти Олекси].

ОЛЕКСА: [здивовано приглядається] Привид!

ІРА: Іра знайшла свого пана!

ОЛЕКСА: Іра?... Тут?... Яким чином?...

ІРА: Великий Дух, що там високо зорями світить, написав таємні знаки, що білий пан мій в небезпеці!... Іра принесла поміч!

ОЛЕКСА: Білий дожидає помсти, а не помочі. Яку кару готує йому благородне серце дочки сонця?

ІРА: Благородне серце не має злоби, що убиває душу. Іра, дитина пущі, носить в серці кров великих вождів!... Не злобою, а любов'ю воно живе! Чому білий пан думає про кару?

ОЛЕКСА: Білий заслужив її зрадою!... Він осліплений блеском холодного каменя, кинув горяче серце під ноги!... У блискучому камені смерть!... Дочка сонця подала йому його!

ІРА: Іра подала білому життя, а не смерть! Без цього білий життя не знав! Він знайшов, чого хотів сам.

ОЛЕКСА: Білий пізнав цю велику правду запізно! Для нього сонце вже послідний раз обходить свою дорогу!

ІРА: Іра і сонцю розказувати може, бо вогонь, що горить в її серці, від сонця походить. І

поки воно своїми лучами запалить верхи гір, білий пан мій буде на волі!

ОЛЕКСА: Вогонь, що в серці, не спалить заліза!

ІРА: Вогонь дав силу залізові, він може і відобрати її.

ОЛЕКСА: Вогонь дав силу і блискучому каменю, щоб спалити той найбільший дар, що ним Великий Дух обдарував людину.

ІРА: Людина мусить перейти пробу!... В серці білого пана змагаються два вогні. Вогонь любові і жадоби. Щасливий той, у кого вогонь любові перемаже!... Діти пущі тільки оден в серці носять. І цей вогонь привів Іру сюди, щоби спалити залізо. [Витягає з пазухи жмут зілля і дотикає ланца.] Нехай встане пан мій і іде в човен. Водяні хвилі занесуть його на волю!

ОЛЕКСА: [З недовірям пробує ланци і з жахом бачить, що руки і ноги увільнені; зносить руки як до молитви, падає перед Ірою на коліна] Богиня!... Скажи, чим маю спокутувати гріх?...

ІРА: Великий Дух пробу не вчисляє за гріх! Про ба ще не скінчена. Ще не затертий в серці білого пана жаль блискучого каменя, що забере ясноволоса! В цю хвилию пан мій думає як рятувати багатство!

ОЛЕКСА: Образ ясноволосої у серці білого зайшов кровю, а блеск каменя затемнений димом! Одинокий промінь, що освітив душу білого, горить у серці дочки сонця! Він спалив силу заліза! Хай скаже Іра ціну його!

ІРА: Ціну його вагою не важать, ані не міряють стопами! Імені вона не має. Білий сам її знайшов. Стежку до блискучої скали діти пущі оминають!

ОЛЕКСА: Нащож Іра ту стежку білому показала?...

ІРА: Силу серця люде вогнем пробують!... Іра запалила його!

ОЛЕКСА: Серце білого не видержало проби!

ІРА: Проба ще не скінчена! Нехай пан мій сплещеться!... Сіти ясноволої розставлені далеко, а сонце скоро вже кінчить свою купіль в солоних водах!

ОЛЕКСА: А там за водами далеко Великий Дух поселив спокій в серцях дітей пустині!... [простягає руки] Веди мене!... Веди через вогонь послідної проби!... Та чи зуміє білий незаметно вирватись із розставлених сітей ясноволосої?

ІРА: Ясноволоса бажає тільки каменя блискучого! Тепер вона має його!

ОЛЕКСА: Цього мало!... Вона жадає неможливого!... Білий вже бувби згинув, як би не те! Білий повинен був зрадити повірену йому тайну.

ІРА: Показати стежку до блискучої скали?... Щоб спасти життя?... Човен спасе життя білого пана без зради! А там, на волі, Іра читатиме на зорях волю великого Духа! Білий пан не винуватий в зраді!... Це Іра зрадила тайну батьків, вона і муку прийме за зраду!

ОЛЕКСА: Як так, то краще нехай дочка сонця послухає волі білого: Іра нехай вертає до свого племені!... Білий не хоче такої жертви!... Білий згине за благородне серце дитини сонця!

ІРА: Проти волі Великого Духа Іра не піде!... Білий пан мій ще одну пробу мусить перейти!... Так написано на зорях! Нехай пан мій сплещеться!

[Олекса встає і іде до човна. За ним Іра].

ОЛЕКСА: [зупинився] Чи вірні слуги білого мають згинути невинно?

ІРА: Слуги білого пана вже на волі! Он там!

[В човні два веслярі скидають з голов індіанські вахлярі і показуються: Секретар і Лакей. Олекса кидається їм в обняття].

ЗАВІСА.

ДІЯ 4. Перша відслона

[Сцена як у першій дії. Ранок. Ціла сцена відбувається мімікою.

ЯВА 1.

З лівої сторони входить Урака, розглядається осторожно, в неї в руках жмут ріжного зілля. Коли переконалася, що нема нікого, обертається і дає рукою знак. На сцену входить Чорний Суп. У нього в руці ніж. Урака значучим рухом, кладучи палець на устах, наказує йому, що би заховався за скелю. Сама іде в право і зникає за кулісою. Чорний Суп крадеться навшпиньках за нею. По довшій хвилі вертається і ховається за скелю, готовий до нападу.

П А В З А .

ЯВА 2.

З права входить Олекса. Одягнений як в дії другій.

Він спинився на середині сцени задуманий, звисивши голову. Обернений до глядачів з профіля, не бачить, як із за скелі вийшов Чорний Суп і з ножем в руці скрадається мов тигр, готовий до скоку на свою жертву. Коли зробив перший крок, з'являється Урака і піднятою рукою здержує його на місці. Грізним поглядом дає до розуміння, що не слід йому нападати безборонного противника з заду. При чім витягає з пазухи ножа і дає, показуючи на Олексу. Сама зникає за скелею.

Вбігла Урака і зупинившись на хвилинку, кидається до Чорного Супа і піднімає його голову. Іра обняла одною рукою шию Олекси, другою показує на небо. Довша німа картина.

ЗАВІСА ПОМАЛУ ЗАПАДАЄ.

Олекса зачув шелест, повертається і бачить Чорного Супа як готується до нападу і мимоволі відступає два кроки взад, міряючи очима противника. Чорний Суп кидає йому ножа, що дала Урака. Олекса підняв і готовий до оборони робить крок вперед. Чорний Суп підступає також.

Обидва противники одночасно кидаються до себе, піднімаючи ножі до удару, та лівою рукою ловлять противника за праву, що піднята з ножем.

Завзята борня тріває довшу хвилю, помітно, що обидва противники собі дорівнюють.

Врешті Чорний Суп, як більше вправний бо рець, увільнює свою руку і держучи руку противника розмахом спрямовує удар в груди противника. Олекса в ту мить прикляк на одно коліно і ніж Чорного Супа блиснув понад його головою.

В тій хвилі з'являється Іра. Вона кинулася між них, заступаючи собою Олексу, піднятою рукою здержує новий удар Чорного Супа.

Чорний Суп з несподіванки випустив руку Олекси. Олекса став на ноги і обидва заскочені розступаються крок в зад. Та в тім самім моменті кидаються до себе і рівночасно Олекса вбиває ніж в грудь Чорного Супа, а Чорний Суп в грудь Іри, що заступала розмах.

Чорний Суп випустив з руки ножа, ловить правою рукою за рану на грудях, помалу хилиться і падає лицем до долу викрутившись з болю.

Рівночасно Іра, як підкошена усувається з ніг. Олекса кинув ніж і схоплює Іру за стан, опускається на коліна, піддержуючи Іру. Її голова звисає безсильна.

Д І Я 4. Відслона друга.

[Сцена та сама що в дії першій. Ранок. На середині вогонь. В кетелку вариться сніданок. Василь мішає в кітлі другі розстелили на землі рядно і готовляться до снідання. На боці на камені або на пеньку відро з водою де вмиваються. Стефан вмиваєсь, Гриць вже обтерся і подає Стефанові рушник. При тім розмова]:

ЯВА 1.

ВАСИЛЬ: Плюскайтес(там скорше! Кава готова.

СТЕФАН: Стривай!... Не горить!... І так збираєся на дощ, згаєся що посидимо в колибі.

ВАСИЛЬ: А мені та стара відьма всю ніч снилася.

СТЕФАН: Закохався?... [Сміх]

ВАСИЛЬ: Еж, закохався к чорт в суху грушу... Памороки забила своїм віщуванням чортячим!

СТЕФАН: А ти гляди, а то пірястий ватажок здійме твою кучму з голови, лиш голий гарбуз лишиться. А нової за золото не купиш!

ВАСИЛЬ. Він твою скорше здійме, бо більш кострубата! [Всі сміються].

ГРИЦЬ: Ті часи вже давно минулись, що червоні ватажки обдирали білим черепа собі на прикрасу, тай то лиш тим, що вдерлися непрошені в їхне відвічне царство.

СТЕФАН: А тебе хйба вони запросили в своє царство шукати вторічного снігу?

ГРИЦЬ: На тебе задивився. Боявсь, що розбогатієш, то вже тоді і задреш носа що і не приступай без бука!

СТЕФАН: Я вже розбогатів!... В мене за пазухою більше худоби, чим у твого бат(ка на

оборі.

ВАСИЛЬ: А де то наш Олекса? Чи не полетів часом з тою відьмою на лопаті на місяць?

СТЕФАН: Може... Не даром в ночі були такі гримоти і вітер мало не розвалив колибу.

ГРИЦЬ: Еге... А може знайшов те щастя, що відьма напропорочила?... Пропаде хлопчисько ні за цапову душу!

ВАСИЛЬ: Алежбо і загнула проклятуца баба смаленого дуба!... Знайдеш каже щастя, але щасливий будеш коли його не візьмеш... На зарях каже так написано.

ВАСИЛЬ: А ти не дуже то і шуткуй, щоб і на себе не накликав якої напасти! На світі темні сили ще не перевелися. Про це я переконався на своїй власній шкурі.

ВАСИЛЬ: Переконався?... Як... Коли... Де?

ГРИЦЬ: Не допитуй бо старий будеш!... Гляди краще, щоб кава не збігла, погасить вогонь.

ВАСИЛЬ: Це і ти можеш достерегти.

ГРИЦЬ: Моя черга завтра!

ВАСИЛЬ: Сідайте! [всі сідають кругом рядна, добувають хліб, горнята, ложки. Василь несе котелок до гурту і в пів дороги стає і вди

энохэ яв члнлэг

вляєсь в даль.)

ГРИЦЬ: Що там заглянув цікавого?

ВАСИЛЬ: [дає знак рукою, щоб мовчав і показує рукою]. Хто це?... Чи не та стара Урака знов?... [Всі повертаються в той бік].

ГРИЦЬ: [встав і приглядається] Та хтож, як не вона?... Сюди її чортяка несе. Мабуть щось нового вчитала на зорях.

СТЕФАН: А цікавий?... Шкода... Не багато вона могла вчитати в цю хмарну ніч.

ГРИЦЬ: Не журись!... Відьма і понад хмари ви-

СТЕФАН: Є такі тайни, що їх і на землі видно,
не треба аж на зорях читати.

ГРИЦЬ: Напримір?

СТЕФАН: От напримір, як хтось дурний.

ГРИЦЬ: Це ти, мабуть, по собі бачиш!

СТЕФАН: [обурений] По тобі краще видно.

ВАСИЛЬ: Ану, заведіться!... Саме в пору... Відь-
ма скаже слово і побіжиш в нетри, скулячи
вовкулакою! [всі сміються]

ЯВА 2.

Входить Урака з ціпком в руці, під пахою
жмут зілля.]

УРАКА: [кланяєсь як перше] Нехай великий
Дух зішле Вам радість і здоровля!...

ВАСИЛЬ: Спасибіг!... Хай і тобі усміхнеться кра-
їне вічних ловів! А що це тебе водить по цих
вертепах так рано?

УРАКА: Урака чула силу великого Маніту. В цю
ніч Він поставив знак на землі, щоб і білі
пізнали чиї вони діти.

ВАСИЛЬ: Що за знак?... Де він?...

УРАКА: Там за скалою!... Урака була ще дити-
ною, як то величне дерево показувало її до-
рогу до вігвamu її батька. В цю ніч воно по-
клонилося своєму великому творцеві.

СТЕФАН: А і справді, я чув, як щось в ночі гуп-
нуло, аж земля задрожала. [до Ураки] Так
щож дивного?... Це звичайна річ, вітер зва-
лив, тай годі. Чи мало вітри вивертають де-
рева з корінням?... Який же це знак?...

УРАКА: [в сторону таємничо] Урака знає те,
чого білі не знають. Білі прийшли не давно
із-за солоних вод, де сонце ранком своє яс-
не лице купає. Вони не знають!

ГРИЦЬ: [до других] Догадуюсь... Якась легенда мусить бути у звязку з тим деревом. Вона певно є десь і в книжках записана. Не даром Олекса так часно пересиджує там під тою смерекою.

СТЕФАН: Велике диво!... Він жеж там стрічає свою мрію. [До Ураки]. Білі не знають... Нехай Урака скаже.

УРАКА: Урака не зрадить тайни своїх батьків. Діти пустині це святе місце шанують і горе тому, хто його зневажить!... Тільки нащадки великих вождів можуть там ступити ногою. [іде на право].

ВАСИЛЬ: Пожди!... Будь нашим гостем. Поснідай з нами.

УРАКА: Нехай Великий Дух благословить ваш стіл. Урака не може ламати його заповіді. [зникає за скелею].

ЯВА 3.

[Тіж без Ураки]

ВАСИЛЬ: А деш це, справді, наш Олекса?... Чи не заблукався часом де? Можаб пошукати?

ГРИЦЬ: Треба було спитати тої чарівниці, може знає. Пошукаємо. А може і сам прийде. Він же часто нипає сам по цих вертепах, як сновида. Щось він тут занюхав. От і та відма натякає щось про тайни. Щось то вже є!

ВАСИЛЬ: А мене щось таки кортячка бере піти туди до тої смереки.

СТЕФАН: А і справді!

ГРИЦЬ: Глядіть, щоб не викликати якого лиха. Чули, що то вона тут плела?

СТЕФАН: А кажеш, що бачив там Олексу.

ГРИЦЬ: Він часто там пересиджує. Вартоб до-

відатися дещо більше про те святе місце!

СТЕФАН: Може Олекса і справді дещо знає?...

Він же з книжок вчився! Ходім! [всі виходять за скелю окрім Василя].

ЯВА 4.

ВАСИЛЬ: [сам, вішає котелок над вогнем і поправляє вогонь] Прокляте вовче життя!... Тримайся, було хлопче за чепигу та виспуй!... Ба ні... Забаглось в петрівку печеного леду!... Блукай по нетрах, оббивай коліна, годуй комарів та шукай друної голови. А знайдеш, то вхопиш шилом каші, тай тільки... Решту заберуть богачі, бож зубами того щастя не вгризеш!... [бере відро і іде] Принести хоч води свіжої поки вернуть.

[Сцена довшу хвилю порожня. По хвилі входять Василь і Олекса. Василь несе воду].

ВАСИЛЬ: Ти справді там і досі спав?

ОЛЕКСА: От краще й не питай. Не спав, а мучився.

ВАСИЛЬ: Що?... Ворожба старої Ураки влізла в голову?

ОЛЕКСА: Мабуть що так. А деж це наші? Чи ще не виспалися?

ВАСИЛЬ: Пішли поглянути на диво.

ОЛЕКСА: Що за диво?..

ВАСИЛЬ: Ми вже ладились снідати як зайшла ота стара відьма, щось тут нагородила, про якесь святе місце, де людська нога не може поступити. А ти не чув, як в ночі зірвалась буря?

ОЛЕКСА: Та чув. Та хибаж це перша? Це не є ніяке диво в цих північних сторонах. Прощуміла тай пішла. Або що?..

ВАСИЛЬ: Мабуть, що вивернула отту величаву смереку там на горі, що то була нашим до-роговказом.

ОЛЕКСА: [стривожений] Що кажеш?... Вивернула?... Хто це бачив?

ВАСИЛЬ: Таж Урака, чи як її там... Каже: Великому Духові поклонилася.

ОЛЕКСА [як вище] Поклонилася?... [хватає лопату, джаган і біжить].

ЯВА 5.

ВАСИЛЬ: [сам, здивований] Он як!... Він також щось знає. Піду і я! [знімає котелок, кладе на землю і спішно виходить].

[Сцена довший час порожня. Урака спішно переходить в противну сторону].

ЯВА 6.

[Парубки всі вернулись окрім Олексі].

ВАСИЛЬ: Ну і щож, бачили?...

ГРИЦЬ: Бачили. Лежить смерека вивернена з корінням. Дивно, що і так вона видержала такі довгі часи на голому камені!

СТЕФАН: Справді дивно! Вонаж і за сто літ не виросла така. Не одну бурю пережила.

ГРИЦЬ: А Олекса таки побіг туди. Де він зявився?

ВАСИЛЬ: Та онтам коло джерела спав. Як ви забралися, я пішов по воду і там його збудив.

ГРИЦЬ: Дивний хлопчище.

СТЕФАН: Та вони всі такі отті вчені. Начитає-ся по книжках всячини, а ще більше сам собі уявить і далі в безвісти шукати вітра в полі.

ГРИЦЬ: Ти не кажи так. Таж навіть про цю благодійну Канаду і собака бувби не гавкнув, якби не оттакі мрійники... Але от і він сам.
[до Василя] Готуй сніданок.

ЯВА 7.

[Входить Олекса. Його всі обступили і розпитують].

ГРИЦЬ: Ну, і що ти там побачив?

ОЛЕКСА: Побачив те, за чим шукав. [показує відломок каменя] Бабиш? Кварц... Що найменше п'ятьдесят унцій на тону.

[Всі передають собі з рук до рук камінь і оглядають].

ГРИЦЬ: Деж це ти знайшов?... Як?..

ОЛЕКСА: Це довга історія.

ГРИЦЬ: Коли ми прийшли сюди, то ти вже тут блукав по скалах. Що то тебе привело сюди? Розкажи!

ОЛЕКСА: Те, що і вас. Отта смерека, що її за десять миль було видно. Коли я прийшов під неї, я доглянув на ній те, чого ви не доглянули. Наріст на корі, що виглядав на якийсь знак, вирізаний людською рукою. Колись давно, бо заріс так, що годі було і розібрати, тільки можна було доглянути щось в формі хреста.

ГРИЦЬ: Хибаж можна чогось із цього додумуватись?... Хтось перехожий цюкнув сокирою тай тільки.

ВАСИЛЬ: Та що ти перебиваєш!.. Мовчи та слухай!

ОЛЕКСА: Я вивідував між Індіанами, бо записано є в книжках, що десь в цих сторонах між озерами була борба між Європейцями а

Індіанцями. Тут десь мали поховати головного начальника племені, що поляг у тій борбі. Це було ще перед більше чим двіста роками. Єзуїт Француз на імя Чарлево довідався від Індіанців, що там на півночі є солоня вода, що прибуває і відпливає як в Океанах. Ці відомості він записав.

Пізнійше славний дослідник Де-Ля-Верандре, на підставі тих записок пустився досліджувати і дійшов аж до місця, де ріка Саскачеван вливається в залив Годсона.

Я все сподівався, що та смерека могла би дещо більше сказати. Я завважав на ній той наріст, та не мав відваги, щоб пообтинати ті гіляки, що стелилися аж до землі і не давали приступу до дерева, хотья дуже кортіло. Вчора, після тої пророчні Ураки, я не міг заспокоїтися. Тяжкий сон мучив мене. Вночі я прокинувся і пішов до джерела напитися свіжої води, Там я і заснув, аж Василь збудив мене.

ГРИЦЬ: А тепер вже знаєш, що означає той наріст?

ОЛЕКСА: Знаю!

ГРИЦЬ: Хтось сказав?...

ОЛЕКСА: Сказала смерека.

ГРИЦЬ: Як?...

ОЛЕКСА: Розрубав наріст і там при осередку знайшов оцю бляшку [показує бляшку; на ній вирізаний напис латиною і стрілка, що показує в низ].

ГРИЦЬ: Тут щось написано!... Глядіть... якісь знаки!... Що це означає Олексю? Скажи, ти знаєш?...

ОЛЕКСА: [показує] Оця стрілка показує в низ.

А написано: Шукай — Знайдеш!

ГРИЦЬ: і ти шукав?

ОЛЕКСА: Шукав!

ГРИЦЬ: І що знайшов?...

ОЛЕКСА: Відгорнув пісок на тому місці де стояло дерево і на споді камінь. З него я відломив кусень і ось бачите який. [всі ще раз оглядають камінь]

ВАСИЛЬ: Та ідіть вже раз снідати!.. Потім будете радитись.

СТЕФАН: Пожди, не втече. Кому тепер їда в голові? Миж відкрили скарб!

ВАСИЛЬ: Го-го!... Буде голому повна пазуха!

ОЛЕКСА: Треба добре прослідити. Це очевидно жила, що іде в низ. Треба узнати як вона за велика. Треба більше розкрити, треба взяти кілька пробок, післати до аналізу, треба знайти географічне положення, щоб можна зареєструвати. Треба обзначити. Коли зареєструємо, то треба зарядити верчення, а це все потребує часу і грошей.

ГРИЦЬ: А хай йому біс!... Скільки клопоту!

ВАСИЛЬ: А ти думав, що так нагорнеш в торбу, тай понесеш продавати? Золото є, та язиком його не вилижиш!

ГРИЦЬ: Позичу в тебе, твій острійший.

ОЛЕКСА: Ну, годі сперечатись! Знайшли, то треба використати. Снідайте та йдіть розкривайте, а я піду шукати якоїсь границі, щоб означити де ми є. У мене є мапа, та всеж таки треба означити докладно положення. Тай треба скоро, щоб хтось не перебіг нас. Тут ми не одні нишпоримо!

[Всі заметушилися. Одні беруть джагани, другі лопати і пускаються в праву сторону].

поважитесь нарушити спокій його костям.
Діти пустині це заклятя передають з рода в рід.

ОЛЕКСА: Як довго це заклятя буде в силі?

УРАКА: Так довго, поки Великий Манітоу не напише на зорях, що панування білих скін-чилося і діти пустині стануть знова панами на своїй передвічній власній землі, або напише, що дітям пустині прийшов кінець. Нехай білий пан віддасть цей знак до рук правного наслідника великих вождів. [показує індіаніна].

ОЛЕКСА: Білий кориться законам Великого Манітоу. [передає знак і кланяється. Всі подають начальникові руки на згоду].

Урака і начальник кланяються і відходять.

ЯВА 9.

Хлопці остаються збентежені.

ГРИЦЬ: А що Олексю?... Вхопив шилом патоки?

ОЛЕКСА: Нічого! Теперішній світ у ніякі легенди не хоче вірити. Білі не зважають на ніякі погрози тоді, коли ходить о відкриття покладів дорогого металю. Так і тут уряд вишле експедицію, а начальники нехай тішаться самим знаком. А нам як відкривцям покладу буде Королівський гонорар. [Всі сідають і готуються до сніданку].

К І Н Е Ц Ь .

ЯВА 8.

[Напроти них входить Індіянин із знаменами начальника, за ним подальше стає Урака].

НАЧАЛЬНИК: [підняв руку в гору, спинює всіх]

ОЛЕКСА: [віддає почесь укланом] Що сказати має начальник дітей пуці?

НАЧАЛЬНИК: [Мовчки показує на небо, а потім в ту сторону, звідки прийшов].

УРАКА: Білі нарушили закон Великого Манітоу! Вони нарушили святе місце в погоні за блискучим каменем! Хто хоче бачити сонце як буде вдруге вставати із солених вод, нехай відходить туди, звідки прийшов, поки не пізно!

ОЛЕКСА: Блискучий камінь належить до великого чіфа, що там далеко за солоними водами. Він післав білих шукати і білі знайшли. Хто може заборонити їм?

УРАКА: Великий Манітоу в цю ніч поставив знак. Його закони не може зломити навіть великий чіф із за солених вод! Білий пан щасливий, що не згинув там під деревом в цю ніч. Це було написано на його руці, Урака читала.

ОЛЕКСА: Добре!... Білі лишать в спокою блискучий камінь, коли це воля великого Духа. Одначе діти пустині знають, що означає цей знак, який виняв сьогодні білий чоловік із зваленого святого дерева?... Нехай Урака скаже.

УРАКА: Під тим деревом спочивають кости великого вождя-начальника, що згинув в борбі з білими ще тоді, коли прадід Ураки був ще дитиною. На цім знаку його останнє слово закляття, що означає смерть тому, хто

ПОЯСНЕННЯ ДЕЯКИХ СЛІВ

Вігвам — житло Індіан.

Скво — жінка

Курити угоду — звичай Індіанців

Пав-вав — війна